

MINDER WERKDRUK, BETER ONDERWIJS

Minder werkdruk, beter onderwijs

De werkdruk in het onderwijs is hoog en belemmert verdere verbetering en vernieuwing van het onderwijs. In dit manifest geeft de Algemene Onderwijsbond aan op welke manieren de werkdruk in de verschillende onderwijssectoren omlaag kan. Dat vraagt om forse investeringen en zal de vraag om extra leraren en ondersteunend personeel doen toenemen. Dat dit niet in één jaar lukt, begrijpt de AOb terdege. Maar de hoge werkdruk moet nu echt worden aangepakt.

Die hoge werkdruk kent namelijk een reeks van negatieve neveneffecten. Zo is het ziekteverzuim in het onderwijs relatief hoog. De sector kent het hoogste percentage aan burn-outklachten. Er wordt structureel overgewerkt om het normale werk af te krijgen, ook in het weekend en tijdens vakanties. Daardoor blijft er te weinig tijd over voor bijscholing en vernieuwing. De ruimte die leraren krijgen voor scholing en innovatie is te beperkt. De werkdruk schaadt bovendien het imago van het onderwijs: wie wil er graag in een sector werken, waar een burn-out op de loer ligt?

Dankzij de enorme inzet van onze collega's behoort het Nederlandse onderwijs tot de internationale subtop. We kunnen nog beter als leraren en ondersteuners de kans krijgen om meer tijd te investeren in de leerlingen en in de ontwikkeling van hun vak. Gaat de werkdruk omlaag, dan wordt het beroep aantrekkelijker. Zijn de lessen nog beter. Is er ruimte voor innovatie van onderop. Daalt het ziekteverzuim. Een nieuw kabinet zou er een eer in moeten stellen om dat mogelijk te maken met een stevig meerjarenplan, dat al na de formatie begint.

Liesbeth Verheggen

Primair onderwijs

1 Kleinere klassen: gemiddeld op een school 23 per één fte leraar

De AOb kiest niet voor een maximum, zodat basisscholen de vrijheid houden om keuzes te maken die passen bij hun onderwijsconcept, of kleine verschillen per groep of leerjaar op te vangen. Maar de bekostiging van de school moet zo zijn dat er één fulltime leraar per 23 leerlingen aanwezig is.

Het lijkt of dat gemiddelde dichtbij is: landelijk ligt de gemiddelde groepsgrootte in 2016 op 23,4. Daar zit grote variatie in, omdat kleine scholen in hun bekostiging meer ruimte hebben. Ook achterstandsscholen met veel gewichtenleerlingen kunnen kleinere groepen maken, al neemt die mogelijkheid door veranderingen in de regelingen snel af.

De recente brief over de groepsgrootte in het basisonderwijs van het ministerie laat zien dat op meer dan de helft van de scholen alle groepen gemiddeld groter zijn dan 23. Meestal 24 of 25, maar dat loopt op tot een enkel geval met 36. De stap naar gemiddeld 23 is voor ongeveer 57 procent van de scholen daarom nodig. Op termijn zijn hiervoor rond de 8.000 extra leerkrachten nodig.

Voor het speciaal basisonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs geldt evenzeer dat we kritisch moeten blijven op de groepsgrootte. Het is alleen ondoenlijk om voor die specifieke takken van ons onderwijs concrete cijfers voor groepsgrootte te noemen. De wensen en noden om voor scholieren zijn zo divers en soms zeer complex.

De AOb schat de kosten van deze maatregel op rond de 500 miljoen euro.

2 Administratieve lasten omlaag

In het primair onderwijs worden de administratieve lasten teruggedrongen. Het gaat dan om verantwoording, groepsplannen schrijven, uitvoerige handelingsplannen, arrangementen aanvragen voor zorgleerlingen. Hieraan zijn geen extra kosten verbonden.

3 Meer handen in de klas en op school

Om passend onderwijs en maatwerk goed vorm te geven krijgen scholen extra middelen om onderwijs/ klassenassistenten aan te stellen. Om leraren te ontlasten van administratief werk en toezicht, krijgt elke school een conciërge en een administratief medewerker. In totaal gaat het om 10.000 klassenondersteuners en 3.500 administratief medewerkers en conciërges.

De AOb schat de kosten van deze maatregel op 600 miljoen euro.

4 Lessenreductie

Het aantal lessen wordt verminderd naar maximaal 22 klokuren per week gedurende in 40 weken. Nu is dat gemiddeld 25,5 klokuur. Deze maatregel kan kosten neutraal worden ingevoerd, wanneer kinderen korter naar school gaan, 6.400 uur per jaar in plaats van 7.520 uur. Nederlandse kinderen maken internationaal gezien relatief lange schoolweken. Of een urenvermindering maatschappelijk of politiek wenselijk of haalbaar is, bepaalt of er meerkosten zijn in de vorm van extra leerkrachten.

Met deze vier maatregelen maakt het primair onderwijs een dubbelslag: de werkdruk wordt verminderd en er komt in de werkweek en jaartaak van leraren ruimte vrij voor echt passend onderwijs, meer maatwerk, tijd voor professionalisering en innovatie.

Voortgezet onderwijs

1 Minder lesuren per leraar

De AOb wil de komende jaren de lestaak van leraren terugbrengen van 25 naar 20 lesuren per week, wat neerkomt op 17 klokuren per week en 630 klokuur op jaarbasis. Voor deze maatregel bestaat nu al steun in de Tweede Kamer, de AOb wil dat een volgend kabinet uitvoering geeft aan de motie Van Meenen waarin deze lesurenreductie wordt gevraagd. Bij een gelijkblijvende onderwijstijd zijn hiervoor 20 procent meer leraren nodig, ongeveer 12.000 fulltime banen indien de onderwijstijd voor leerlingen gelijk blijft.

De AOb schat de kosten voor deze maatregel op 900 miljoen euro.

2 Maximaal 25 leerlingen per groep

De AOb wil dat het kabinet een wettelijke norm vaststelt voor het splitsen van groepen in het voortgezet onderwijs. Op dit moment varieert de groeps grootte enorm. Vooral in de onderbouw en bij de klassikale vakken in de bovenbouw (Nederlands, Engels etc.) komen we grote groepen tegen, vaak om de keuze voor kleinere vakken in de bovenbouw mogelijk te maken. Dat is ongewenst. Bovendien zien we dat de splitsingsnorm stijgt. De bekostiging van een school moet toereikend zijn om de keuzemogelijkheden voor kleinere vakken (Duits, Grieks, wiskunde D en technische vakken) in stand te houden, en tegelijkertijd werkbare groepen voor alle collega's garanderen.

De AOb wil naar een norm van maximaal 25 leerlingen per groep. In overleg met de personeelsgeleding van de medezeggenschapsraad kan daar van worden afgeweken, mits er maar wel in de bekostiging de norm geldt van maximaal 25 leerlingen per groep per fulltime leraar in zowel onder- als bovenbouw.

De AOb schat de kosten voor deze maatregel op 300 miljoen euro.

3 Ondersteunend personeel moet tijd krijgen voor verdieping

De AOb ontvangt regelmatig klachten over het gebrek aan scholingsmogelijkheden voor ondersteunend personeel. Formeel is er ruimte, maar in de praktijk eisen veel werkgevers dat de werknemer zelf zorgt voor vervanging. Doordat ondersteuning op veel scholen dun gezaaid is en de werklast fors is, komt daardoor vaak weinig van eventuele ambities. Het vervangingsvraagstuk kan worden opgelost door er op werkgeversniveau een oplossing voor te bedenken.

Met deze drie maatregelen zet het voortgezet onderwijs een flinke stap in de goede richting: de werkdruk wordt verminderd en er komt in de werkweek en jaartaak van leraren ruimte vrij voor meer maatwerk, tijd voor professionalisering en krijgt kwaliteitsverbetering een extra impuls.

Middelbaar beroepsonderwijs

1 Minder lesuren leiden tot kwalitatief beter onderwijs

Docenten geven nu op jaarbasis ongeveer op 850 uren les. Dit is af te leiden uit de cao mbo. Uit hoeveel minuten een les bestaat wordt per instelling geregeld. Daarnaast hebben docenten de belangrijke bijkomende taken zoals stagebegeleiding, studieloopbaanbegeleiding en examinering bovenop, alsook ontwikkeluren voor nieuwe lessen. Deze taken komen in de verdrukking door een overschot aan lesuren. De AOb pleit er voor om bij wet vast te leggen dat het aantal uren dat een docent lesgeeft, de komende jaren stapsgewijs wordt terug gebracht naar 650 klokuur.

De AOb benadrukt dat voor de in het mbo veelvuldig ingezette instructeurs in feite hetzelfde geldt: dat zij formeel onder de hoede van een docent werken en studenten - vaak op de praktische onderdelen van het vak waarvoor ze leren - instrueren, betekent juist dat ook zij de ruimte nodig hebben om het contact met de beroepspraktijk en de laatste ontwikkelingen in hun vak bij te houden.

Het mbo kent een enorme diversiteit in de studentenpopulatie, waardoor veel wordt geëist van docenten en instructeurs. Dat maakt een regeling die vergelijkbaar is met de door de Kamer bepleite lesreductie in het voortgezet onderwijs noodzakelijk. Het geeft het onderwijspersoneel de ruimte hun lessen beter voor te bereiden en levert minstens 120 klokuren op jaarbasis op die kunnen worden besteed aan de voor het mbo zo essentiële stagebegeleiding en examinering en studieloopbaanbegeleiding.

2 Minder Haagse grillen zonder ondersteuning

Net als in de overige onderwijssectoren heeft het mbo vaak te maken met Haagse oekazes: bijzondere projecten en kwaliteitsimpulsen gaan vaak gebukt onder matige financiële ondersteuning (voor zover aanwezig). Daarbij kost het de toch al fors belaste onderwijsteams extra tijd: de wensen moeten immers worden ingepast. De AOb wil dat een komend kabinet zich bewust is van de eindige mogelijkheden die onderwijsteams in het mbo hebben en vraagt dan ook de extra projecten te doseren. Daarbij moet worden onderkend dat extra wensen ook om extra inzet vragen en dienen er voldoende middelen beschikbaar te zijn.

3 Meer echte banen en een plan tegen de leegloop

De AOb heeft er in het verleden al vaker op gewezen dat de gemiddelde leeftijd van mbo hoog is: veel gewaardeerde collega's zwaaien de komende kabinetsperiode af en het is nog maar de vraag of zij (adequaat) worden vervangen: starters krijgen steeds minder gelegenheid onder de hoede van een ervaren rot te worden ingewerkt omdat de lestaak teveel tijd van beiden eist.

Daarbij wordt onder het meer doorgewinterde onderwijspersoneel een punt gemaakt van de fors toegenomen inzet van flexkrachten. De AOb stelt vast dat het met de huidige werklast voor het vaste personeelsbestand niet mogelijk is om steeds weer nieuwe tijdelijke krachten in te werken. Het vraagt te veel van mensen en is bovendien geen duurzame investering: na een korte periode is de collega immers weer vertrokken.

Hoger beroepsonderwijs

1 Meer docenten per student

De belofte van het kabinet dat de opbrengsten van de invoering van het leenstelsel ten goede komen aan intensiever onderwijs, moet worden waargemaakt. Minister Bussemaker beloofde dat er voor het hoger onderwijs 4.000 fulltime docenten zouden bijkomen. De AOb maakt deze belofte iets preciezer: 4.000 fulltime docenten extra ten opzichte van het studentenaantal in 2015. Hier zijn geen kosten verbonden, omdat de dekking al gevonden is in de invoering van het leenstelsel.

Met deze twee maatregelen kan de werkdruk in het hoger beroepsonderwijs omlaag. Hierdoor kunnen studenten intensiever onderwijs krijgen en ontstaat ruimte voor docenten en ondersteunend personeel om ruimte te maken voor professionalisering en innovatie.

2 Meer echte banen

Net als in de overige sectoren vormt een solide personeelsbestand de ruggengraat van iedere opleiding. De vaste kern bewaakt de kwaliteit van het onderwijs, kent de sterke en zwakke plekken van de hogeschool en weet wat er nodig is om op de lange termijn als opleidingsteam succesvol te blijven. Toch zien we nog altijd dat werkgevers de voorkeur geven aan tijdelijke krachten. Naast het gegeven dat het leeuwendeel van het tijdelijke personeel nog altijd liever de voorkeur geeft aan een vaste baan, vraag het continu wegwijs maken van tijdelijke collega's veel tijd van de mensen die wel aan de instelling verbonden zijn. Tegen de tijd dat de 'flexcollega's' wegwijs zijn, vertrekken ze weer en begint het proces weer van voren af aan. Voor de AOb zijn echte banen in het hbo vaste banen.

3 Minder verantwoordingsdruk bij accreditatieprocedure

In het hbo hebben docenten en ondersteunend personeel veel last van het verantwoordingscircuit dat bij de huidige accreditatie van het hoger onderwijs hoort. Veel hogescholen doen proefaccreditaties en vragen veel rapportages, wat het personeel ernstig belast. Dat kan door de accreditatie te stroomlijnen. Hier zijn verder geen kosten aan verbonden.

